

пріоритетну міжгалузеву спрямованість аграрної політики, тобто сутністю останньої є регулювання міжгалузевих відносин [3, с. 14].

Якщо перший аспект так чи інакше стосується будь-якого різновиду економічної політики держави, то другий вже специфічний для сільського господарства, оскільки головні проблеми розвитку інших галузей, особливо капітале- і наукомістких, можуть полягати передусім у внутрішній сфері організації виробничого процесу, а не в упорядкуванні їх відносин з іншими галузями.

Таким чином, визначальною предметною сферою аграрної політики є регулювання міжгалузевих відносин, збалансування процесу взаємодії сільського господарства з іншими галузями.

Регулювання міжгалузевих відносин є складним поняттям, яке в різних аспектах охоплює як державне регулювання, так і природне поглиблення вертикальних відносин в міжгалузевому комплексі, здійснюване через розвиток саморегульованих організацій товаровиробників. У тому розумінні, в якому їх можна віднести до регулювання міжгалузевих відносин, вони мають відношення до аграрної політики.

Однак в даному випадку очевидно, що ці процеси не є однорівневими складовими політики. Враховуючи, що однією з ознак регулювання є домінування цілого над частиною, до активної складової аграрної політики слід віднести державне регулювання міжгалузевих відносин.

Державне регулювання повинно здійснюватись з такою широтою і глибиною, щоб забезпечувати еквівалентність обміну з урахуванням тих зусиль, що мають місце в рамках ініціативних процесів. Логіку державного регулювання в умовах наявності ініціативних процесів можна проілюструвати наступною схемою, що описує співвідношення різних регулюючих заходів на основі теорії лінійних систем [3, с. 48].

Таким чином, у ході проведеного дослідження було встановлено, що характерними рисами діючого механізму державного цінового регулювання зернового ринку є недостатність фінансового забезпечення, несистемність і непрозорість адміністративних заходів, орієнтація на ситуативне, а не науково обґрунтоване управління.

Такі трансформації, підриваючи відтворювальну функцію внутрішніх ринків, не відповідають ключовим інтересам держави. Активізація відтворювальної функції зернового та суміжного з ним ринків обумовлює необхідність реформування діючого регуляторного механізму у відповідності до пріоритетів національної зернової політики, головними з яких є: підтримка виробництва доданої вартості товару, стимулювання експорту готових продуктів зерно переробки за одночасного скорочення імпорту окремих культур, підтримання рівноваги між секторних товарних і фінансових балансів ринку.

Реалізація даних пріоритетів орієнтована на відродження внутрішнього попиту на зерно, розвиток зернопереробного комплексу, активізацію організованих збутових мереж, подолання цінової залежності виробників від зерно експортерів, формування внутрішніх продовольчих ринків з повним відтворювальним циклом, що є необхідною умовою сталого економічного зростання держави та високого рівня її продовольчої безпеки.

Література

1. Каблук П.Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період./ П.Т. Каблук. – К.: Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 2008.
2. Сахацький М.П. Проблеми відродження сільського господарства: підруч. / М.П. Сахацький – К.: ІАЕ, 2000.
3. Харківський Д.Ф. Методичні рекомендації з розробки стратегії інноваційного розвитку підприємств / Д.Ф. Харківський, Т.А. Лисого, О.О. Євтушевська. – Одеса: ОНАХТ, 2006.

Рецензент д.е.н., професор В.Я. Плаксієнко

336:338.43: 631.16

*Скосирська С.В., здобувач,
Університет банківської справи НБУ*

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СИСТЕМІ МОТИВАЦІЇ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Приватний бізнес і держава все активніше вступають у співпрацю в пошуках ефективних шляхів вирішення завдань суспільства на умовах державно-приватного партнерства, оскільки саме воно здатне сприяти реалізації програм соціально-економічного розвитку економіки. В останні десятиліття у світі відбулися докорінні зміни в підходах, використовуваних державою для вирішення соціально-економічних

проблем, однією з яких є проблема підвищення мотивації банківського кредитування сільськогосподарських товаровиробників.

Теоретичні та прикладні аспекти формування інституту державно-приватного партнерства в системі мотивації кредитування сільськогосподарських товаровиробників фрагментарно висвітлені в наукових працях таких учених: В. Амбросова, В. Аранчій, В. Борисової, В. Гейця, О. Гудзь, М. Дем'яненка, А. Кузнєцової, О. Лаврушина, І. Лагутіна, Б. Луціва, А. Мороза, О. Непочатенко, П. Саблука, М. Савлука, В. Сенчагова, Т. Смовженко, П. Стецюка та ін. Високо оцінюючи та належно відмічаючи важливість існуючого творчого доробку, водночас слід зауважити брак наукових розробок відносно пропозицій щодо стрункої побудови теоретико-методологічного базису формування інституту державно-приватного партнерства в системі мотивації кредитування сільськогосподарських товаровиробників, можливостей використання для цього новітніх інноваційних фінансових технологій, фінансового реінжинірингу, що адекватні викликам та загрозам сучасного економічного простору та відповідають запитам співпраці сільськогосподарських товаровиробників, банків та держави.

Метою статті є виявлення ролі державно-приватного партнерства в мотиваційній системі банківського кредитування сільськогосподарських товаровиробників, а також окреслення напрямів посилення мотиваційної складової при формуванні механізмів взаємодії держави з приватними інвесторами, банками та сільськогосподарськими товаровиробниками.

Одним з механізмів, що характеризують нові економічні підходи, є взаємодія між органами державної влади та бізнесом. Приватний аграрний бізнес, банки і держава перебувають у пошуках ефективних шляхів вирішення суспільних завдань агросфери на умовах державно-приватного партнерства, оскільки саме воно здатне сприяти реалізації програм соціально-економічної модернізації агросфери з найменшими витратами і втратами для громадського сектору.

Загалом, система партнерських відносин держави з приватним сектором ґрунтується на двох постулатах ліберальної концепції економічного розвитку: по-перше, формування інститутів приватної власності сприяє прискоренню процесу економічного зростання, по-друге, економіка, заснована на приватній власності, більш ефективна в порівнянні з господарством, що базується на державній власності і прямому державному управлінні [1].

Доцільність формування інституту державно-приватного партнерства в системі мотивації кредитування сільськогосподарських товаровиробників зумовлена низкою факторів:

- утвореними розривами в системі відносин «влада – бізнес – суспільство», дисбалансом системи зв'язків, які забезпечують гармонізацію інтересів і рівновагу учасників взаємодії (держави, приватних інвесторів, банків та сільськогосподарських товаровиробників);

- кардинальними змінами в економічному просторі держави, домінуванням приватної форми власності в агросфері та банківській системі, ефективне використання якої вимагає партнерських відносин влади, бізнесу і суспільства;

- обмеженням фінансових ресурсів влади від прямої участі в приватній власності агробізнесу і слабким розумінням інтересів банківського бізнесу владою, який володіє значними фінансовими ресурсами, сучасним інтелектуальним, організаційно-економічним потенціалом;

- збереженням регуляторів стратегічного призначення в руках у держави і необхідністю підвищення ефективності їх функціонування за рахунок переваг співпраці з бізнесом з метою покриття витрат і підвищення прибутковості коштів державного бюджету;

- вигодою, одержуваною від партнерства у владі, бізнесі та в суспільстві в різних формах її прояву.

Метою формування інституту державно-приватного партнерства в системі мотивації кредитування сільськогосподарських товаровиробників є фінансування капіталомістких або малоприбуткових галузей аграрної економіки. Особливості державно-приватного партнерства в порівнянні з іншими механізмами фінансування полягають у тому, що партнери переслідують різноманітні цілі, вирішують свої конкретні завдання, сторони мають різні мотивації. Держава зацікавлена в зростанні обсягів та поліпшенні якості надаваних фінансових послуг банками сільськогосподарським товаровиробникам. Приватний банківський сектор прагне стабільно отримувати і збільшувати прибуток, причому стратегічно мислячий банківський бізнес вибудовує свої пріоритети в першу чергу не просто під розмір прибутків, а в інтересах стійкості та стабільності отримання доходів від проектів. При цьому обидві сторони зацікавлені в успішному здійсненні своїх пріоритетних та стратегічних проектів в цілому.

Спільні проекти із застосуванням державно-приватного партнерства часто полегшують вихід на світові ринки капіталів, активізують залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки. Особливе значення державно-приватне партнерство має для економіки сільської місцевості, де на його основі

відбувається розвиток сільських ринків капіталу, товарів та послуг. Проте інтереси держави і бізнесу можуть не просто не збігатися, але і бути суперечливими, тому спільній співпраці повинні передувати переговори сторін, що гармонізують економічні інтереси і завдання проектів [4, с. 17-21].

Господарське партнерство держави, приватних інвесторів, банків та сільськогосподарських товаровиробників дозволяє залучити в аграрний сектор економіки додаткові ресурси. У такій системі відносин відбувається об'єднання фінансових ресурсів та потенціалів різноманітних господарюючих суб'єктів: з одного боку, держави – у формі його власності, з іншого – бізнесу у вигляді застосування сучасних, методів господарювання, менеджменту, а також залучення інвестицій та впровадження інновацій. В результаті вдається підвищити ефективність використання фінансових ресурсів.

Розглянемо економічну інституціалізацію державно-приватного партнерства. Відзначимо, що тут рівень взаємозалежності цілей між державними та приватними партнерами має особливу важливість.

У відношенні державно-приватного партнерства держава переслідує як свої внутрішні, так і зовнішні цілі. Зовнішній результат державно-приватного партнерства служить, в самому широкому сенсі, інтересам спільноти, визначеним на політичному та адміністративному рівнях. Заради цієї мети держава намагається в контурі структури партнерства покращувати фінансове становище сільськогосподарських товаровиробників, відновлювати деградуючі сільські поселення, просувати інвестиції, покращувати конкурентні позиції аграрної сфери, створювати робочі місця в сільській місцевості та вирішувати інші суспільні проблеми сільських територій. На внутрішньому рівні державні адміністрації в цілому намагаються отримувати вигоду із знання ринку і ділових компетенцій приватних партнерів, виконуючи завдання у формі державно-приватного партнерства, скорочувати державні видатки та одночасно знаходити зацікавлених партнерів.

З іншого боку, цілями приватних партнерів (банків, інвесторів, сільськогосподарських товаровиробників) в межах структури державно-приватного партнерства є збільшення або підтримка (принаймні, у довгостроковому баченні) стабільних високих прибутків. Крім того, приватні партнери прагнуть залишатися конкурентоспроможними і розширювати бізнес; шукають можливості розподілу або скорочення ризиків. До того ж вони бажають збільшувати свої можливості зв'язків з державними органами та допомагати сільському розвитку. Це сприяє поліпшенню їх зовнішнього іміджу.

Світові інтеграційні процеси, жорсткість конкурентної боротьби вимагають переходу аграрної вітчизняної економіки на інноваційний шлях розвитку. Заявлена мета може бути в перспективі (навіть з урахуванням світової економічної кризи) досягнута лише за рахунок забезпечення належного рівня економічної свободи, створення рівних умов конкурентоспроможності, зміцнення права власності, а також ефективної інтеграції влади, науки, освіти та бізнесу [2], що дозволить посилити інноваційну активність, сконцентрувати фінансові ресурси на ключових напрямках науково-технічного прогресу, створити українські науково-виробничі інноваційні аграрні формування, здатні успішно конкурувати на світовому ринку.

Отже, необхідно формувати інститут державно-приватного партнерства в системі мотивації кредитування сільськогосподарських товаровиробників, вибудовувати ефективно працюючі інноваційні фінансові системи, що дозволять швидко трансформувати аграрну сферу. При цьому сформовані інфраструктурні системи повинні координувати свої дії при наданні послуг – працювати як єдиний механізм. Системоутворюючими елементами фінансової аграрної інфраструктури повинні стати: державний земельний банк, центри кредитної підтримки, кредитні бюро тощо.

Основні проблеми банків з державною участю сьогодні замикаються на недостатньо розвиненому механізмі, здатного одночасно вплинути на якість банківського обслуговування та реалізацію їх соціально-економічних функцій. Це вимагає систематизації та оцінки накопиченого світового досвіду, а також аналізу поточної вітчизняної ситуації, обґрунтованої концепції формування системи корпоративного управління в банках, інфраструктурних змін через новаторські підходи до державного регулювання кредитно-фінансових інститутів та активну участь держави як власника.

Елементами системи, що відповідають безпосередньо за виробництво науково-технічного продукту та його просування на ринок, повинні стати інжинірингові фірми, в тому числі дочірні підприємства системоутворюючих елементів. Без використання механізмів державно-приватного партнерства рішення вищезазначених завдань не представляється можливим.

У контексті розвитку нових інститутів, державно-приватне партнерство в системі мотивації кредитування сільськогосподарських товаровиробників, необхідно розглядати в тому числі в етико-економічному контексті трансформації українського суспільства. «Не забуваючи про хліб насущний, потрібно пам'ятати про духовний сенс життя. Не забуваючи про особисте благо, потрібно дбати про благо

ближнього, благо суспільства і Вітчизни»; тобто ставиться завдання «формувати такий економічний устрій, який допоможе гармонійно реалізовувати як духовні устремління, так і матеріальні інтереси особистості і суспільства». А «власність дає максимальну віддачу саме тоді, коли вона використовується ефективно, а плоди її розподіляються справедливо і відповідально» спрямовуються «в соціальну стабільність». «Якщо людина створює матеріальні блага виключно для себе, своєї родини, своєї соціальної групи, при цьому нехтуючи інтересами інших, вона переступає моральний закон і багато втрачає в економічному сенсі ...» [3]. Використання капіталів в господарюванні не повинно носити вузькогосподарський характер, суперечити загальному інтересу. Добробут сумлінних підприємців і трудівників має відповідати їх трудовому внеску, бути наслідком створення, дбайливого використання і примноження ними суспільно-корисних благ. І підприємець, і держава повинні виходити з принципу справедливості при прийнятті економічних рішень [3].

Роль інституту державно-приватного партнерства в системі мотивації кредитування сільськогосподарських товаровиробників, в сучасному соціально-економічному розвитку агросфери, в мотиваційній системі розвитку сільських територій важко переоцінити. У програмі соціально-економічного розвитку агросфери на середньострокову перспективу, доцільно передбачити розвиток механізмів державно-приватного партнерства в системі мотивації кредитування сільськогосподарських товаровиробників. Розвиток ефективних інститутів взаємодії держави і бізнесу має стати одним з важливих умов формування ефективної фінансової політики в агросфері, підвищення інноваційної активності сільськогосподарських товаровиробників, розвитку економічної та соціальної інфраструктури сільських територій.

Необхідність розвитку інституту державно-приватного партнерства в системі мотивації кредитування сільськогосподарських товаровиробників посилюється необхідністю забезпечення взаємодії державного і приватного капіталу в цілях розвитку науки, технологій і техніки.

Для посилення мотиваційної складової при формуванні механізмів взаємодії держави з приватними інвесторами, банками, сільськогосподарськими товаровиробниками доцільно:

- спільне фінансування особливо значущих проектів інфраструктури (пряме фінансування та видача гарантій), в тому числі участь у статутному капіталі керуючої компанії;
- випуск забезпечених державними гарантіями цільових облігацій або позики;
- надання інвестору та кредитору при спрямуванні ними значних обсягів фінансових ресурсів, розпорядження правами оренди земельних ділянок;
- зниження ризиків приватного інвестора та банків для комерційно ефективних аграрних проектів шляхом гарантування обслуговування боргу або субсидування процентної ставки;
- вкладення ресурсів пенсійної накопичувальної системи в інфраструктурні об'єкти;
- позабюджетні гарантії, тобто надання права збільшення тарифу або продовження терміну угоди в разі відсутності достатніх для повернення інвестицій фінансових потоків.

Держава повинна усвідомлювати, що модернізація агросфери, розвиток сільських територій, фінансово-кредитної інфраструктури – це передусім її обов'язок, а не приватних інвесторів та банків. Коли держава боїться інвестувати сама, це не може стимулювати приватного інвестора та банки. Якщо держава ставить амбітні завдання щодо піднесення агросфери, то вона повинне прикладати зусилля щодо модернізації мотивації банківського кредитування сільськогосподарських товаровиробників відповідно з більш високими стандартами та запитами сьогодення.

Питання про те, чи інвестувати державі чи приватному інвестору, банку в той чи інший аграрний проект, повинно перейти в площину правильного розподілу ризиків, наявності фінансової, технологічної та управлінської експертизи, фінансового структурування від сьогоденного підходу: «державні інвестиції неефективні, а приватні ефективні». Немає фундаментальних причин, чому державні інвестиції повинні бути менш ефективними, ніж приватні. Але для цього державі необхідно застосовувати ті ж принципи, які використовує приватний сектор, фінансувати аграрні проекти, обрані на конкурсній основі приватними компаніями [2].

В якості інструментів мотивації держави банківського кредитування сільськогосподарських товаровиробників стимулюючих інноваційні процеси та розвиток агросфери й сільської інфраструктури з використанням механізмів державно-приватного підприємництва, повинні розглядатися проекти сільського розвитку, основне завдання яких полягає у відборі та фінансовій підтримці проектів, які є пріоритетними для розвитку агросфери, проте не отримують необхідних ресурсів з боку приватного сектора, у тому числі через високу ризикованість, тривалість строків окупності, складності необхідних інструментів підтримки.

Підтримка таких проектів з боку державних фінансових інститутів може забезпечуватися як шляхом прямого надання кредитів і позик, в тому числі спільно з приватними фінансовими інститутами, так і

шляхом зниження ризиків (надання гарантій, страхування кредитів тощо), що зробить важливі для держави проекти, прийнятними для фінансування їх приватними фінансовими інститутами.

Отже, державні фінансові інститути (зокрема Державний земельний банк) мають виступати не в якості джерела державних ресурсів для свідомо збиткових проектів, а в ролі каталізатора процесів фінансування пріоритетних напрямів, підприємств і сфер аграрної економіки із залученням ресурсів приватного бізнесу.

Слід зазначити, що за останні роки держава створила певні передумови для розширення практики державно-приватного партнерства в системі мотивації кредитування сільськогосподарських товаровиробників:

- посилюється зворотний зв'язок агробізнесу, банків, інвесторів і влади за рахунок державно-приватних консультацій, формування самоврядних підприємницьких організацій;
- запровадження кредитних субсидій для сільськогосподарських товаровиробників;
- формуванні інститутів особливих економічних зон та технологічних парків;
- прийнято рішення щодо створення Державного земельного банку. Державний земельний банк – один з інструментів державно-приватного партнерства, покликаний полегшити аграрному бізнесу фінансування проектів, що мають стратегічне значення для агросфери, але відрізняються низькою окупністю інвестицій та тривалими термінами здійснення. Положення щодо Державного земельного банку передбачає досить жорсткі параметри для проектів, які можуть фінансуватися з даного джерела.

В умовах зміни фінансової архітектури сучасного світу роль банків з державною участю в капіталі змінюється. Вони активно залучені в процеси інтеграції бізнесу. Одночасно з ускладненням технологій і методів фінансового обслуговування бізнесу, підвищується значення корпоративних відносин таких банків, які повинні регулюватися єдиною адаптивною системою керування, що включає корпоративну стратегію, здатну забезпечувати економічні вигоди і підвищувати її конкурентоспроможність.

Однак при всій важливості перерахованих заходів можна констатувати, що процес створення та використання механізмів державно-приватного партнерства в системі мотивації кредитування сільськогосподарських товаровиробників тільки розпочато. Потрібно значно прискорити рух у цьому напрямку, особливо з урахуванням того, що розвиток розглянутих напрямків взаємодії держави, інвесторів, банків та агробізнесу сприяє посиленню мотиваційної активності сторін при здійсненні суспільно-корисної діяльності в контурі інноваційного розвитку агросфери.

Література

1. Влияние финансовой глобализации на национальную кредитно-банковскую систему: монография / под ред. Е.М. Поповой. – СПб: Изд-во МБИ, 2010. – 131 с.
2. Колягина М.Н. Мотивационная система в рамках корпоративной стратегии банка / М.Н. Колягина // Банковское дело. – 2009. – №10. – С. 84-87.
3. Колягина М.Н. Влияние банков с государственным участием в капитале на рынок банковских услуг / М.Н. Колягина // Российское предпринимательство. – 2011. – №4 (1). – С. 138-143.
4. Gerrard M.V. What are public-private partnerships, and how do they work? / M.V. Gerrard // Finance & Development. – 2008. – № 3. – P. 17-21.

336.56:631.11

*Гераймович В.Л., асистент,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Агропромисловий комплекс, як один із базових секторів економіки України, потребує значних інвестиційних ресурсів. Стале виробництво, відсутність коштів на модернізацію виробництва, недосконала законодавча база, слабка підтримка держави, нестача кваліфікованої робочої сили робить процес інвестування у цей сектор непривабливим для інвестора.

Загальний рівень та темпи розвитку галузей сфери АПК України значною мірою визначаються макро- та мікроекономічними пропорціями суспільного економічного відтворення, які формують відповідні грошові потоки та рух фінансових ресурсів згідно із дією економічних законів господарювання. Вони зумовлюють генерацію зовнішніх відносно підприємств і внутрішньогосподарських економічних чинників виробництва та формування фінансового стану суб'єктів господарювання.